

Tempora mutantur

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 8. szám, 2020. február 21.

Meggyőző példáit sorolja Tamás Pál az orosz reformerek meghasonlásának Borisz Firsov interjúkötete alapján (*Kiábrándulási görbék, ÉS, 2020/7., február 14.*), érdemes lenne egy hasonló magyar gyűjteményt is szerkeszteni. Tamás Pál dolgozatának ezt adta alcímnek: *Az eltűnő szabadságérzés*. Valóban, a szabadság utáni vágy az ötödik helyre szorult vissza, s az egyéb szükségletek kielégítését követi. Illetve néha előrébb rúkkol, forradalmak idején, aztán visszasüpped, hogy évszázadokra átadja a helyét a jóléti érzéseknek. Erről tesz tanúbizonyságot ma a populista kormányzás diadala világszerte és az ellenzéki magatartás hiánya. Maslow-nak az emberi szükségleteket ábrázoló piramisában voltaképpen még helyet sem kapott, ha csak nem az önmegvalósítás kebelében, amely ugyebár valamifajta abszolút választási lehetőséget jelent a bejárható utak között, tehát szabadságot (a lehetőségek és szükségletek felismerését). De egy félreértett formája megjelenhet a Maslow-féle hierarchia alacsonyabb szintjein is, hiszen már akár az első lépcsőn található létfenntartáshoz kellő fogyasztás minősége függhet attól, mennyi módja közül választhatunk. Talán éppen az, hogy a fogyasztó kerül döntési helyzetbe (amely persze igen szubjektív, és reklámokkal manipulálható), rögzült bennünk a rendszerváltás során mint szabadság. S szabadságon azt értettük, hogy oda utazunk, ahova akarunk, olyan kocsit veszünk, amelyet akarunk, és akkor dolgozunk, amikor akarunk. Aztán persze elég hamar kiderült, hogy hiába a jog mindezekhez, ha éppen nincsen elég pénz, szabad idő vagy egészség. És a felsoroltak megléte nagyon is meghatározott tényezőktől függ, amelyek talán még kevésbé vannak meg a *szabadon* választott kapitalizmusban, mint a *forradalmian* elvetett szocializmusban. Úgyhogy ma már nemigen erőltetjük ezt a kifejezést mint az emberi lény létezésének legmagasabb fokát, a politikusok is inkább a fogyasztható javakra koncentrálnak. S azon kevesek közül, akik több mint harminc évvel ezelőtt önfeláldozóan a szabadságért harcoltak, kevesek homlokát övezi babér. Sőt olyan is van, aki akkori önmagát nem meri vállalni. Egy folyóirat már a rendszerváltást követően közölte azon újságírónak a nevét, akik a sajtószabadságért bátran szót emelve írták alá a Nyilvánosság Klub felhívását a legsötétebb Grósz-korszakban. Kisvártatva, a lista megjelenését követően az egyik megnevezett írásban közölte, ez valami tévedés lehet, mert ő nem írt alá semmi ilyesmit, kikéri magának. Tempora mutantur, et nos mutamus in illis. (Változnak az idők, és velük változunk mi is.)